

Üçüncü Basamak Bir Hastanede Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Enfeksiyonu ve Aşılması Hakkındaki Yaklaşım ve Davranışları

Approach and Behaviors of Healthcare Professionals in a Tertiary Hospital About COVID-19 Infection and Vaccination

Zeliha SALMAN¹, Hakan SALMAN^{2*}, Mustafa AKÇAM²

¹ Sanayi Aile Sağlığı Merkezi, Isparta, Türkiye

² Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkların Anabilim Dalı, Çocuk Gastroenteroloji, Hepatoloji ve Beslenme Bilim Dalı, Isparta, Türkiye

Ö Z E T

Amaç: Pandemide sağlık çalışanlarının COVID-19 hastalığı ve aşısıyla ilgili yaklaşım ve davranışlarını belirlemek.

Materyal-Metot: Çalışma, 1-31 Mart 2022 tarihlerinde hastanede görevli sağlık çalışanlarına COVID-19 enfeksiyonu ve aşılarıyla ilgili yaklaşım ve davranışlarını sorgulayan 44 soruluk ankete Whatsapp uygulaması üzerinden verdikleri cevaplar toplanarak yapıldı.

Bulgular: Çalışmaya katılan 311 sağlık personelinin 209'u kadındı. (%67,2). Ortanca yaşları 36 idi. Katılımcıların 203'ü (%65,3) üniversite mezunu, 159'u (%51,1) hekimdi. Kronik hastalığı olan 51 olgu (%16,4) vardı. Sağlık çalışanlarından COVID-19 enfeksiyonu geçiren 141 (%45,3), ailesinden biri enfeksiyonu geçiren 176 (%56,6), ailesinden biri enfeksiyona bağlı yoğun bakımda kalan 23 (%7,4) ve ailesinden biri enfeksiyona bağlı vefat eden 22 (%7,1) kişiydi. Aşı olan 304 (%97,7) sağlık çalışanından 211'inde (%67,8) en az bir yan etki gelişti. En sık görülen yan etki 156'sında (%73,9) halsizlikti ve en sık yan etki Biontech (%59,8) ile görüldü. Seçenek olsaydı %70,1'i Biontech aşısının ilk tercihleri olacağını belirtti. Turcovac aşısına güvenen 131 (%42,1) kişi vardı. Toplum sağlığı açısından aşının zorunlu olması gerektiğini düşünenlerin oranı %83,3, COVID-19 aşısı ile pandeminin biteceğine inananlar %58,8 ve hasta sayısının azalacağına inananlar %80,4 idi. Sağlık çalışanlarında aşıya karşı kararsızlığı arttıran nedenler arasında en sık aşıların yan etkilerine yönelik duyulan endişe (%74) yer alıyordu. Hekim grubunda çocuğuna aşı yaptıрма, aşı ile pandeminin biteceği inancı, aşı ile hasta sayısının azalacağı inancı ve yakınlarınıza aşı önerir misiniz soruna pozitif cevap verenlerin oranı istatistiksel olarak daha yüksekti.

Sonuç: Sağlık çalışanları arasında COVID-19 aşısı olma oranı ve Biontech aşısına olan güven yüksekti. Bunun sebebi COVID-19 aşısı ile pandeminin biteceği veya hasta sayısının azalacağı inancının yüksek olması olabilir.

Anahtar Kelimeler: Biontech, sağlık çalışanı, pandemi, Turcovac

Alınış / Received: 02.05.2022 Kabul / Accepted: 12.09.2022 Online Yayınlanma / Published Online: 20.12.2022

ABSTRACT

Objective: To determine the approaches and behaviors of healthcare professionals regarding COVID-19 disease and vaccination during the pandemic.

Material-method: The study was carried out by collecting the answers of the healthcare professionals working at the hospital through WhatsApp application. This was done via 44-question survey questioning their approaches and behaviors regarding COVID-19 infection and vaccines between 1-31 March 2022.

Results: 209 of 311 health workers participating in the study were female (67.2%). The median age was 36 years. Of the participants, 203 (65.3%) were university graduates and 159 (51.1%) were physicians. There were 51 persons (16.4%) with chronic disease. Of the healthcare workers, 141 (45.3%) had COVID-19 infection, and 176 (56.6%) had a family member with COVID-19 infection. There were 23 (7.4%) family members who stayed in the intensive care unit due to infection, and 22 (7.1%) whose family members died. At least one side effect developed in 211 (67.8%) of 304 (97.7%) healthcare workers who were vaccinated. The most common side effect was fatigue in 156 (73.9%) and the most common side effect was seen with Biontech (59.8%). If there was an option, 70.1% stated that Biontech vaccine would be their first choice. There were 131 (42.1%) people who relied on the Turkovac vaccine. The rate of those who thought that the vaccine should be mandatory in terms of public health was 83.3%, those who believed that the pandemic would end with the vaccine, 58.8%, and 80.4% believed that the number of patients would decrease. Among the reasons that increased indecision towards COVID-19 vaccines in healthcare workers, side effects of the vaccines was the most common concern with 74%. In the physician group, the rate of those who answered positively to the question of having their children vaccinated, the belief that the pandemic will end with the vaccine, the belief that the number of patients will decrease with the vaccine, and the question "Would you recommend vaccines to your relatives" was statistically higher

Conclusion: Among healthcare workers, the rate of being vaccinated against COVID-19 and confidence in Biontech vaccine was high. The belief that the pandemic will end or the number of patients will decrease with the COVID-19 vaccine may be a factor in this high rate.

Keywords: Biontech, healthcare worker, pandemic, Turkovac

1. Giriş

Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde 2019 sonunda pnömoni vakalarıyla ortaya çıkan Severe Acute Respiratory Syndrome-Coronavirus 2 (SARS-COV-2) virüsünün neden olduğu tablo şubat 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından COVID-19 hastalığı olarak tanımlandı [1]. Bu tarihten günümüze (DSÖ 10 Nisan 2022 verilerine göre) hastalık 496 milyondan fazla konfirme vaka ve 6 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği bir pandemiye dönüştü [2]. Pandemide en büyük sorumluluğu üzerine alan sağlık çalışanları hayatları pahasına salgınla mücadele ettiler. COVID-19'a bağlı sağlık çalışanlarının bir kısmı hastanede, bir kısmı yoğun bakımda tedavi gördü, bir kısmı da vefat etti [3].

Pandemide sağlık hizmeti sunumunda yer alan ve canı pahasına salgının kontrol altına alınmasında en büyük pay sahibi olan sağlık çalışanlarıdır. Bu çalışmada sağlık emekçilerinin COVID-19 hastalığı ve aşılamayla ilgili yaklaşım ve davranışlarının belirlenmesi amaçlandı.

2. Materyal ve Metot

Çalışmamız 1-31 Mart 2022 tarihleri arasında Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi hastanesinde görevli sağlık çalışanlarına gönüllülük esasına dayalı olarak Google formlar üzerinden oluşturulan 44 soruluk anketin Whatsapp uygulaması ile telefon üzerinden gönderilmesi ve anketi tamamlayanlardan veriler toplanarak yapıldı. Çalışmamızın evreni hekimler ve yardımcı sağlık personelinde oluşmaktaydı. Anket formu; sağlık çalışanlarının sosyodemografik bilgilerini, çalıştıkları birimi, COVID-19 ile ilgili görüşleri, kendi veya ailesinde COVID-19 enfeksiyonu geçirme, yoğun bakımda kalma ve vefat durumlarını, COVID-19 aşısı olma, yan etkileri ve aşılardan ilgili yaklaşım ve davranışlarını sorgulayan 44 adet sorudan oluşmaktaydı. Çalışma için T.C. Sağlık Bakanlığı'ndan ve hastanemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 11.02.2022 tarih ve 51 karar numarasıyla onay alındı. Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uyuldu.

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler SPSS 26.0 (SPSS Inc., Chicago, Illinois, ABD) kullanılarak yapıldı. Ortalamalar ve standart sapmalar hesaplandı. Değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanıldı, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

3. Bulgular

Çalışmamıza sağlık personeli olan toplam 311 kişi katıldı. Katılımcıların 209'u kadındı (%67,2). Ortanca yaşları 36 (min-max:22-60) idi. Katılımcılar arasında eğitim düzeyi olarak en çok üniversite mezunu 203 (%65,3) ve meslek olarak hekim 159 (%51,1) vardı. Katılımcıların çalıştıkları yerler en sık %61,4 poliklinik, %48,6 servis ve %27 yoğun bakımda şeklindeydi.

Sağlık çalışanlarının 187'sinin (%60,1) çocuğu vardı ve hanesinde ortalama $3,1 \pm 1,44$ kişi (min-max:1-10) yaşamaktaydı. Sağlık çalışanlarının 51'inin (%16,4) kendisinde, 84'ünün (%27) hanesinde yaşayanlarda kronik hastalık vardı. Kronik hastalık olarak görülen en sık hastalık 14'ünde (%27,5) hipertansiyondu. Sağlık çalışanlarının özellikleri Tablo 1'de verildi.

Tablo 1: Katılımcıların sosyo demografik özellikleri

Eğitim Düzeyi	n	%
Üniversite	203	65,3
Lisansüstü	77	24,8
Lise,	28	9
Ortaokul	3	1
Meslek	n	%
Hekim	159	51,1
Hemşire	67	21,5
Sekreter	37	11,9
Büro personeli	32	10,3
Temizlik personeli	10	3,2
Eczacı	6	1,9
Kronik Hastalıklar	n	%
Hipertansiyon	14	27,5
Diyabet	11	21,6
Kalp hastalığı	9	17,6
Endokrin problemler	9	17,6
Astım	8	2,6
Romatolojik	8	2,6

Nörolojik	3	0,96
Bağışıklık problemi	1	0,32
Psikiyatrik problem	1	0,32
Malignite	1	0,32

Katılımcıların 176'sı (%56,6) COVID-19 enfeksiyonunun laboratuvarında üretilen bir virüs veya biyolojik bir silah olduğuna inanıyordu, 140'ı (%45) 2-3 yıl, 98'i (%31,5) 4-5 yıl, 35'i (%11,3) 6-10 yıl, 29'u da (%9,3) 11 yıl ve üzerinde enfeksiyondan kurtulacağımız düşüncesindeydi.

Sağlık çalışanlarının 141'i (%45,3) COVID-19 enfeksiyonu geçirmişti. 53'ü (%37,6) aşı bulunmadan önce geçirmişti. COVID-19 enfeksiyonu geçirmeden önce aşı olmayan 80 kişi vardı. Bunların 53'ünün sebebi (%66,2) aşı bulunmadığı, 27'si de (%33,8) kendisi aşı olmayı istemediği içindi. Kendisi aşı olmak istemeyen 27 kişiden 9'unun (%33,3) enfeksiyon sonrası aşı yaptırmaya düşüncesinde pozitif yönde değişiklik olduğu görüldü. Sağlık çalışanlarından 1'i COVID-19 bağlı gelişen durumlar nedeniyle yoğun bakımda kalmıştı. Sağlık çalışanlarının 176'sının (%56,6) ailesinden biri COVID-19 enfeksiyonu geçirmiş, 23'ünün (%7,4) ailesinden biri enfeksiyona bağlı yoğun bakımda kalmış ve 22'sinin (%7,1) de ailesinden biri enfeksiyona bağlı vefat etmişti. Ailesinden biri COVID-19 enfeksiyonuna bağlı yoğun bakımda kalan veya vefat eden toplam 32 sağlık çalışanından 14'ünün (%43,8) aşı olma kararı bu durum sonrası aşı olma yönünde değiştiği saptandı.

Sağlık çalışanlarının 304'ü (%97,7) aşı olmuştu. 141'i (%45,3) 4 tane, 64'ü (%20,6) 5 tane, 64'ü (%20,6) 3 tane, 29'u (%9,3) 2 tane ve 6'sı (%1,9) toplamda 1 aşı olmuştu. Sağlık çalışanlarının 267'sinin (%85,9) hanesindeki veya yaşadığı yerdeki tüm bireyler COVID-19 aşısı olmuştu ve 292'si (%93,9) COVID-19 aşısını yakınlarına öneriyordu. Aşı olan 304 sağlık çalışanından 211'inde (%67,8) en az bir yan etki gelişti. En sık görülen yan etki 156 (%73,9) halsizlikti. Aşı yan etkileri Tablo 2'de verildi. Yan etkiler 186'sında (%59,8) Biontech, 24'ünde (%7,7) CoronaVac, 1'inde (%0,3) Turkovac ve 6'sında (%1,9) hem Biontech hem de CoronaVac aşısı sonrası görüldü.

Tablo 2: Aşıya bağlı görülen yan etkiler

Aşı yan etkileri	n	%
Halsizlik	156	73,9
Kas ağrısı	148	70,1
Lokal kızarıklık ve ağrı	95	45
Ateş	69	32,7
Burun akıntısı	19	9
Öksürük	10	4,7
Baş ağrısı	7	3,3
Otonom sinir sistem bulguları	7	3,3
Kusma-ışhal	6	2,8
Lenfadenopati	5	2,3
Yürüyememe	4	1,9
Kalp kasi tutulumu	3	1,4
Serebrovasküler olay	1	0,47

Sağlık çalışanlarına seçenek verilseydi ilk hangi aşığı olurdu sorusuna 218'i (%70,1) Biontech, 60'ı (%19,3) CoronaVac, 23'ü (%7,4) Turkovac, 6'sı (%1,9) uzun araştırmalardan geçmiş bir aşığı ve 4'ü (%1,3) Moderna'yı olmak istediğini belirtti. Katılımcılardan Turkovac aşısına güvenen 131 (%42,1) kişi vardı. COVID-19 ile ilgili bilgileri nerden edindikleri sorulduğunda %74,3 Sağlık Bakanlığı, %62,7 hekimler, %49,8 ilgili akademik yayınlar, %41,8 televizyon ve gazete, %33,8 sosyal medyadan olduğunu belirtti.

Toplum sağlığı açısından aşının zorunlu olması gerektiğini düşünenlerin oranı %83,3 ve çocuğunuza aşı yaptırır mısınız sorusuna olumlu cevap verenlerin oranı %72,7 idi. Kronik hastalık varlığı veya kronik hastalığı olduğunu düşünmeleri durumunda aşı olma kararınızı etkiler mi sorusuna %50,2, hanenizdeki veya yaşadığınız ortamdaki kişilerin kronik hastalığı olsa bu durum aşı olma kararınızı etkiler mi sorusuna %54, sağlık sektöründe (riskli ortamda) çalışmanız aşı olma kararınızı etkiledi mi sorusuna %74 ve çalıştığınız ortamda gördüğünüz sıkıntılı COVID-19 hastaları aşı olma kararınızı etkiledi mi sorusuna ise %68,8 kişi evet cevabını verdi. Sağlık çalışanlarının 183'ü (%58,8) COVID-19 aşısı ile pandeminin biteceğine, 250'si (%80,4) COVID-19 aşısı ile hasta sayısının azalacağına inanıyordu. COVID-19'dan önce yıllık grip aşısı olanların oranı %20,9 iken sonrasında %16,1'e düştüğü görüldü. Sağlık çalışanları arasında COVID-19 aşısına karşı kararsızlığı arttıran nedenler arasında en sık aşılardan yan etkilerine yönelik duyulan endişe (%74) yer alıyordu. Sağlık çalışanları arasında COVID-19 aşısına karşı kararsızlığı arttıran nedenler Tablo 3'te verildi.

Tablo 3: Katılımcılarda COVID-19 aşısına karşı kararsızlığı arttıran nedenler

Sağlık çalışanlarında COVID-19 aşısına karşı kararsızlığı arttıran nedenler	n	%
Aşıların yan etkilerine yönelik duyulan endişe	230	74
Aşıların içeriğine güvenmeme	192	61,7
Sosyal medya	187	60,1
Toplumda rol model kabul edilenlerin aşılar hakkındaki olumsuz ifadeleri	159	51,1
İlaç-aşı şirketleri hakkında olumsuz düşüncelere sahip olma	126	40,5
Geleneksel tıp sempatizanlarının aşılar hakkındaki düşünceleri	125	40,2
Cehalet	40	1,3
Bencillik ve toplum bilinci olmaması	20	0,6
Dini ve hurafe bilgiler	10	0,3
Saklama koşullarına duyulan güvensizlik	10	0,3

Çalışanlar eğitim düzeyine göre ilköğretim, ortaokul, lise eğitimi alanlar temel eğitim grubu ve üniversite ile lisansüstü eğitim alanlar lisans grubu olarak ikiye ayrılarak değerlendirildi. Çalıştığı birimin sağlık hizmeti olması ve çalıştığı ortamda gördüğü sıkıntılı COVID-19 hastaları bulunması lisans eğitimi alan gruptakilerde aşı olma kararının istatistiksel olarak pozitif yönde etkilendiği görüldü (p:0.000, p:0.003). Ayrıca lisans eğitimi alan gruptakilerin COVID-19 aşısı ile pandeminin biteceğine inanma ve COVID-19 aşısı ile hasta sayısının azalacağını düşünme oranı temel eğitim grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı yüksekti (p:0.005, p:0.000). Sağlık çalışanları hekim ve hekim dışı sağlık personeli şeklinde incelendiğinde hekim grubunda çocuğuna aşı yaptırmaya, aşı ile pandeminin biteceği inancı, aşı ile hasta sayısının azalacağı inancı ve yakınlarınıza aşı önerir misiniz sorusuna pozitif cevap verenlerin oranı istatistiksel olarak daha yüksekti (p:0.000, p:0.016, p:0.000, p:0.001).

4. Tartışma ve Sonuç

Gözle göremediğimiz mikroskobik canlılar sonucu oluşan pandemiler ülkelerin özellikle sağlık sistemi başta olmak üzere ekonomisinden, eğitim sistemine kadar her bakımdan derin izler bırakır. Sosyal yaşam tarzlarının değişimine neden olarak toplumların psikolojisini ve yaşamlarını derinden etkileyebilir. Bu dönemlerde enfeksiyon kontrolünde en önemli rolü hastalarla yakın temas halinde olan sağlık personeli üstlenmiştir. COVID-19 pandemisinde sağlık personelleri olağanüstü koşullarda ve uzun saatler çalışmak durumunda kalmıştır [4].

Yılmaz ve ark.'larının çalışmasında sağlık çalışanları arasında COVID-19'un laboratuvar ortamında üretildiğini düşünenlerin oranı %47,7 ve biyolojik silah olduğunu düşünenler ise %45,9 saptanmıştır [5]. Çalışmamızda ise bu inanış daha yüksek %56,6 saptandı.

Aloğlu ve ark.'larının çalışmasında kendisi ya da akrabaları COVID-19 geçirenler %63,4, COVID-19 tedavisi alanlar %62,32, akraba ya da yakın çevresinde COVID-19 nedeniyle vefat edenler %42,8 oranında bildirilmiştir [4]. Sağlık Bakanı Koca'nın açıklamasında sağlık çalışanlarında COVID-19

pozitiflik oranı %10,3, Figueira ve ark.'larının çalışmasında %11 bulunmuştur [6,7]. İtalya'da yapılan bir çalışmada COVID-19 kliniklerinde görevli sağlık çalışanlarının ilk iki ay içinde %20'sinin enfekte olduğu bildirilmiştir [8]. Çin'de yapılan bir çalışmada ise sağlık çalışanlarında hastalık oranı %3,8 saptanmış ve bunların yaklaşık %15'inin hastalığı ciddi düzeyinde geçirdiği tespit edilmiştir [9]. Çalışmamızda sağlık çalışanlarından kendisi COVID-19 enfeksiyonu geçirenlerin oranı %45,3 ve ailesinde biri geçirenlerin oranı %56,6 idi. Sağlık çalışanlarından %7,4'ünün ailesinden biri enfeksiyona bağlı yoğun bakımda kalmıştı ve %7,1'nin de ailesinden biri enfeksiyona bağlı vefat etmişti.

Kurtuluş ve ark.'larının [10] Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde sağlık çalışanları arasında yaptıkları anket çalışmasında aşı yaptırmak isteyen sağlık çalışanlarının oranı %53,6, Shaw ve ark.'larının [11] New York eyaletindeki bir üniversite hastanesinde yaptıkları anket çalışmasında %57,5, Gagneux-Brunon ve ark.'larının [12] Fransa'da yaptıkları bir anket çalışmasında da %76,9 olarak tespit edilmiştir. Kabul oranı en yüksek meslek grubu %92 ile doktorlar ve %96 ile fizyoterapistler yer almaktayken, en düşük %65 ile hemşireler ve %60 ile yardımcı hemşirelerdir. Ülkemizden Kader ve ark.'larının [13] çalışmasında COVID-19 aşısı olma isteği %83 ile en fazla doktorlarda iken %37,7 ile en az hemşirelerde saptanmıştır. Yaş arttıkça aşı olma isteğinin arttığı gözlenmiştir. Ayrıca sağlık çalışanlarının %58'i aşığı ailelerine önereceğini belirtmiştir. Dünya nüfusunun %65'i en az bir doz COVID-19 aşısı olmuştur. Dünya çapında 11.48 milyar doz aşı uygulanmış ve her gün 10.76 milyon doz aşı uygulanmaktadır. Dar gelirli ülke insanların ise sadece %15,2'si en az bir doz aşı olmuştur [14]. Çalışmamızda sağlık çalışanlarının %97,7'si aşı olmuştur. Çalışmaların çoğunluğu (%45,3) toplamda 4 tane aşı olmuş ve %93,9'u COVID-19 aşısını yakınlarına öneriyordu. Buradan sağlık çalışanlarının COVID-19 aşılarını yüksek oranda yaptırdığı ve topluma rol model olmak anlamında örnek bir davranış sergiledikleri söylenebilir.

Aloğlu ve ark.'larının çalışmasında katılımcıların %47'si ilk sırada yerli aşı Turcovac, ikinci sırada %24,7 ile Alman Biontech aşısı, üçüncü sırada %20,5 ile Çin CoronaVac aşısını tercih etmişti [4]. Lin ve ark.'larının Çin'de yaptıkları bir anket çalışmasında yerli aşı isteyenlerin oranı %48,7 olarak bulunmuştur [15]. Yılmaz ve ark.'larının çalışmasında katılımcılar %64,3 ile Türkiye, %51,3 ile Almanya ve %23 ile İngiltere kaynaklı aşığı yaptırmak istediklerini belirtmişlerdir [5]. Erdem ve ark.'larının yaptığı ankette %46,8 ile Türkiye, %12,2 ile Almanya, %5,1 ile Küba ve %2,9 ile İsviçre (%2,9) kaynaklı aşı tercih edilmiştir [16]. Çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak ilk hangi aşığı olurdunuz sorusuna sağlık çalışanları %70,1 ile Biontech ve %19,3 ile CoronaVac en sık alınan cevaplardı. Buradan sağlık çalışanlarımız arasında aşı geliştirilmesinde Türk bilim adamlarının da yer aldığı Biontech aşısına güvenin yüksek olduğu söylenebilir.

Giao ve ark.'larının çalışmasında hekimlerin COVID-19 ile ilgili bilgilerini %91,1 sosyal medya, %82,6 Sağlık Bakanlığı ve %79,2 televizyondan edindiği görülmüştür [17]. Bhagavathula ve ark.'larının yaptığı başka bir çalışmada da %61'i sosyal medyadan ve resmi kamu sitelerinden edindiğini belirtmiştir [18]. Başka bir çalışmada bilgiye ulaşma yolu olarak önceki çalışmalarda farklı akademik yayın takibi bulunmuştur [19]. Çalışmamızda COVID-19 ile ilgili bilgileri nerden edindikleri sorulduğunda en sık %74,3 ile Sağlık Bakanlığı cevabı alındı.

İngiltere'de 2020 yılında yapılan bir çalışmada sağlık personelinde pozitiflik oranı %14 saptanmıştır. Bu oran salgın başlangıcında %5 iken sonrasında %29 a kadar yükselmiştir [20]. Tayland'da yapılan çalışmada kronik hastalığı olan katılımcıların bilgi düzeyleri ve tutumlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir [21]. Başkol ve ark.'larının çalışmasında da COVID-19 enfeksiyonu nedeniyle hayatını kaybeden yakını/tanıdığı olmasının da aşığı olmaya teşvik edebilecek bir etken olabileceği düşünülmüştür [19]. Çalışmamızda sağlık çalışanları kronik hastalık varlığı veya kronik hastalığı olduğunu düşünmeleri durumunda aşı olma kararlarını %50,2, hanenizdeki veya yaşadığınız ortamdaki kişilerin kronik hastalığı olması aşı olma kararlarını %54 ve sağlık sektöründe (riskli ortamda) çalışma aşı olma kararlarını %74 pozitif yönde etkileyeceği cevabını verdi.

Başkol ve ark.'larının çalışmasında 2019-2020 sezonunda İnfluenza aşısı olanların oranı %21,2, 2020-2021 sezonunda %45,3 saptanmıştır. Koronavirüs aşısı için endişeler devam ederken diğer pnömokok ve İnfluenza gibi aşılarla yönelik de gönüllülük oranlarının arttığı görülmüştür [19]. Literatürden farklı olarak çalışmamızda COVID-19'dan önce yıllık grip aşısı olanların oranı %20,9 iken sonrasında %16,1'e düştüğü görüldü. Tunçer ve ark.'larının çalışmasında katılımcıların %46,6'sı aşının zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir [22]. Çalışmamızda ise toplum sağlığı açısından aşının zorunlu olması gerektiğini düşünenler %83,3 gibi yüksek bir orandaydı. Cihan ve ark.ları pandemide aktif rol üstlenecek sağlık çalışanı adaylarında COVID-19'un yayılımının önlenmesi ve kontrol altına

alınabilmesi için hiyerarşik bilgi tabanlı öğretimin modeli önerilmiştir [23]. Buradan sağlık öğrencilerinin doğru yetiştirilmesiyle hem hizmet sunumunda hem de topluma örnek olma açısından büyük bir adımın atılabileceği söylenebilir.

Sonuç olarak sağlık çalışanları arasında COVID-19 aşısı olma oranı ve Alman menşeli aşıya olan güven yüksekti. COVID-19 aşısı ile pandeminin biteceği veya hasta sayısının azalacağı inancı bu oranın yüksek olmasında etken olabilir. Sağlık çalışanlarının yüksek aşılanma oranları ile topluma rol model olmak anlamında örnek bir davranış sergiledikleri söylenebilir.

Etik Beyanı

Bu çalışmada, "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerekli tüm kurallara uyulduğunu, bahsi geçen yönergenin "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirinin gerçekleştirilmediğini taahhüt ederiz.

Kaynakça

- 1- World Health Organization. Director-General's remarks at the media briefing on 2019-nCoV on 11 February 2020. <http://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-11-february-2020> (Accessed on February 12, 2020).
- 2- World Health Organization. Weekly epidemiological update on COVID-19- 12 April 2022. <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-COVID-19-12-april-2022> (Accessed on April 15, 2022)
- 3- Pruc M, Golik D, Szarpak L, Adam I, Smereka J. COVID-19 in healthcare workers. Am J Emerg Med. 2021;39:236. doi: 10.1016/j.ajem.2020.05.017. Epub 2020 May 8. PMID: 32414525
- 4- Aloğlu N, Dönmez M. Investigation of Attitudes and Behaviours Towards COVID-19 Pandemic and Vaccine in Turkey with Some Variables. Usaysad Derg, 2021;7(3):520-535
- 5- Yılmaz Hİ, Turgut B, Çıtlak G, Mert O, Paralı B, Engin M. People's View of COVID-19 Vaccine in Turkey. Dicle Med J. 2021;48(3):583-594
- 6- Medimagazin.com. Sağlık Bakanlığı, Basın Açıklaması. Fahrettin Koca ilk kez sayı verdi: 29 bin 865 sağlık çalışanı enfekte. (Accessed on April 15, 2022). Available from: <https://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-fahrettinkoca-ilk-kez-sayi-verdi-29-bin-865-saglik-calisani-enfekte-11-681-91089.html>
- 7- Folgueira MD, Munoz-Ruiperez C, Alonso-Lopez MA, Delgado R. SARS-CoV-2 infection in Health Care Workers in a large public hospital in Madrid, Spain, during March 2020. medRxiv. 2020. doi: <https://doi.org/10.1101/2020.04.07.20055723>
- 8- Lahner E, Dilaghi E, Prestigiacomo C, et al. Prevalence of SarsCov-2 infection in health workers (HWs) and diagnostic test performance: The experience of a teaching hospital in central Italy. Int J Environ Res Public Health. 2020;17(12):4417.
- 9- Nguyen LH, Drew DA, Graham MS, et al. Risk of COVID-19 among front-line health-careworkers and the general community: A prospective cohort study. Lancet Public Health. 2020; 5(9):e475-483
- 10- Kurtuluş Ş, Can R. What do health care professionals think about COVID-19 vaccine applications: A university example. Harran Univ Tıp Fak Derg. 2021;18(1):29-34
- 11- Shaw J, Stewart T, Anderson KB, et al. Assessment of U.S. health care personnel attitudes towards COVID-19 vaccination in a large university health care system. Clin Infect Dis. 2021;73(10):1776-1783
- 12- Gagneux-Brunon A, Detoc M, Bruel S, et al. Intention to get vaccinations against COVID-19 in French healthcare workers during the first pandemicwave: a cross-sectional survey. J Hosp Infect. 2021;108:168-173
- 13- Kader Ç, Erbay A, Demirel MS, Kocabıyık O, Çiftçi E, Yalçın Çolak N. Evaluation of Attitudes and Behaviors of Healthcare Professionals towards COVID-19 Vaccination. Klimik Dergisi 2022;35(1):30-35

- 14- Coronavirus (COVID-19) Vaccinations. <https://ourworldindata.org/COVID-19-vaccinations>. (Accessed on April 20, 2022)
- 15- Lin Y, Hu Z, Zhao Q, Alias H, Danaee M, Wong LP. Understanding COVID-19 vaccine demand and hesitancy: A nationwide online survey in China. *PLoS Negl Trop Dis*. 2020;14(12): e0008961.
- 16- Girişim Araştırma. Kovid-19 aşı anketi sonuçlandı. 11 Aralık'ta yapılacak Çin aşısına güven %1,9, üretim aşamasındaki Türk aşısına %46,8. *Independent Türkçe*; Aralık 2, 2020. <https://www.indyurk.com/node/280201/haber/kovid-19-aşı-anketi-sonuçlandı...-11-aralıktayapılacak-çin-aşısına-güven-üretim>. (Accessed on April 20, 2022)
- 17- Giao H, Le An P, Thi Ngoc Han N, Van Khanh T, Kim Ngan V, Van Tam V. Knowledge and attitude toward COVID-19 among healthcare workers at District 2 Hospital, Ho Chi Minh City. *Asian Pac J Trop Med*. 2020;13:6-11.
- 18- Bhagavathula AS, Aldhaleei WA, Rahmani J, Mahabadi MA, Bandari DK. Novel Coronavirus (COVID-19) Knowledge and Perceptions: A Survey of Healthcare Workers. *medRxiv* <https://doi.org/10.1101/2020.03.09.20033381>
- 19- Başkol D, Akyol D, Taşbakan SE, Pullukçu H, Işıkgöz Taşbakan M. Evaluation of knowledge levels and other adult vaccines situations who vaccinated for coronavirus vaccine in Ege University Faculty of Medicine Hospital. *Ege Journal of Medicine*. 2021;60(4):412-417.
- 20- Black JRM, Bailey C, Swanton C. COVID-19: the case for health-care worker screening to prevent hospital transmission. *The Lancet*. 2020;395(10234):1418-20. (doi: 10.1016/S0140-6736(20)30917-X).
- 21- Srichan P, Apidechkul T, Tamornpark R et al. Knowledge, attitudes and preparedness to respond to COVID-19 among the border population of northern Thailand in the early period of the pandemic: a crosssectional study. *WHO South-East Asia Journal of Public Health*, 2020;9(2):118-125.
- 22- Tunçer J, Karkaç A. Evaluation of Dentists' Attitudes Towards the COVID-19 Pandemic and Vaccine. *Van Dentistry Journal* 2021;2(2):11-23
- 23- Cihan E, Şahbaz Piriñçi C, Gerçek H, Ünüvar BS, Demirdel E. The Knowledge Levels, Preventive Behavior And Risk Perception On COVID-19 of The Healthcare Students In Turkey. *Sdü Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2020;11(3):342-347